

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ TÜRKÇE DERSİNDE DEMOKRATİK KÜLTÜR BİLİNCİNİ GELİŞTİRMeye İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Serap CAVKAYTAR**

ÖZET

“Demokrasi için tek bir yol vardır: Eğitim.”

B.R. Barber (1998, s.232)

Bu araştırmanın temel amacı sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü’nde 2010-2011 öğretim yılı güz döneminde Sınıf Öğretmenliği Programı’na devam eden dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında 100 öğretmen adayına anket uygulanmış, uygulanan anketlerden 79’u değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmada, veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen ve sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan açık uçlu sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik elde edilen veriler betimsel olarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının demokrasiyi çoğunlukla “kişilerin hak ve özgürlüklerine zarar vermeden özgür olmak” olarak tanımladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak da demokratik bireylerin temel özellikleri içinde en fazla başkalarının haklarına ve özgürlüklerine ve düşüncelerine saygılı olmayı vurgulamışlardır. Katılımcıların Türkçe dersinin demokratik kültür bilinci geliştirmede işlevsel bir ders olarak algılandığı görülmüştür. Öğretmen adayları Türkçe dersinde öğrencilerde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde sınıf öğretmenin rolleri içinde en fazla, düşüncelere saygılı olmanın model olarak gösterilmesi rolünü ifade etmişlerdir. Türkçe dersinde yararlanılacak metinlerin özelliklerine yönelik görüşlerine bakıldığında; öğretmen adayları en çok, metinlerin içeriğinin demokrasi, eşitlik, adalet, özgürlük, hoşgörü gibi insan hakları bilincini kazandırıcı nitelikte olması gerekliliğini dile getirmişlerdir. Türkçe dersinde öğretim yöntemlerinden tartışma yönteminin kullanılmasının da demokratik kültür bilinci geliştirmede etkili olacağı görüşünü aktarmışlardır.

* Bu çalışma 4. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı’nda (8-9 Eylül 2011) ve *Global Conference on Education*’da (16-17 November 2012) farklı boyutlarıyla sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Programı, El-mek: scavkayt@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayları, Demokratik Kültür Bilinci Geliştirme, Türkçe Dersi

PRIMARY TEACHER CANDIDATES' OPINIONS ON THE IMPROVING DEMOCRATIC VALUES IN TURKISH LESSON

ABSTRACT

This study aims to describe the opinions of primary teacher candidates relating to developing democratic values in Turkish lesson. The model of the study is descriptive research model. The population of the study consists of the students continuing the Primary Teacher Training Program in the semester of fall in 2010-2011 academic years in the School of Education in Anadolu University whereas the sample consist of the senior students going on the program. Within the scope of the study, the questionnaire was administered to 100 teacher candidates and 79 of the administered questionnaires were evaluated. In the research, the questionnaire consisting of open-ended questions that was developed by the researcher to identify the opinions of primary teacher candidates relating to developing democratic values in Turkish lesson was used as the data collection tool. The data were analyzed through descriptive analysis. As a result of the research, democracy was mostly defined as "being free without harming person's right and freedom" by primary teacher candidates and it was seen that Turkish lesson is thought as functional lesson in developing awareness of democratic values. Primary teacher candidates expressed that selecting teaching strategies and texts, modeling in class environments and taking decisions with the students would be important in developing the students' awareness of democratic values. They also pointed out that discussion strategies in Turkish lessons would be effective in developing awareness of democratic values.

Key Words: Teacher Candidates, Improving Democratic Values, Turkish Lesson

Giriş

20. yüzyılın başlarında iyi vatandaşlık kavramındaki değişkenler, eğitimde demokrasi kavramını da beraberinde getirmiştir. Bir değer olarak demokrasi, üzerinde hayat bulduğu ve onun yaşama, insana, olaylara bakış açısını yansıtan yönünü ifade eder. Demokratik değerlerin eksiksiz bir biçimde listelemek olanaklı değildir. Ancak alan yazında insan haklarına saygı, eşitlik, özgürlük, katılım, uzlaşma, özgür tartışma ortamı, açıklık, hoşgörü, çoğulculuk, farklılıklara saygı, hukuk devleti, sosyal devlet, şiddetten kaçınma, eleştirel düşünme ve ifade etme özgürlüğü gibi değerler, demokratik değerler (Yeşil, 2007; Demir, 2010) olarak görülmektedir. Bu durumda bu değerlere sahip bireyler de demokratik bireyler olarak nitelendirilebilir. Demokratik kültür kavramı da benzer biçimde Sever (1998) tarafından bağımsız düşünebilen, bireysel ayrımlara saygı duyan, kaba güce karşı olan, gerçeğe bilimin yol göstericiliğinde varılabileceğine inanan, duygu ve düşünce kanalları açık, siyasal çoğulculuğu ve sosyal hukuk devletini savunan bireylerin edinmiş olduğu davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Günümüzde demokrasi konusunda gelişmelerin olmasına karşın demokratik kültür bilinciyle hiç bağdaşmayan toplumsal şiddetin her zamankinden daha fazla yer tuttuğu gözlenmektedir. Okullarda demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi sadece sosyal bilgiler dersinin değil, her dersin sorumluluğu olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda ilkokulda anadili öğretiminin yoğun olarak gerçekleştiği Türkçe dersi de demokratik kültür bilinci geliştirilmesine yönelik önemli derslerden biridir.

Temel amacı anadilini en yetkin biçimde öğretmek, kendi diline karşı bir farkındalık yaratmak, anlama-anlatma yetisi gelişmiş demokratik, duyarlı bireyler yetiştirmek olan Türkçe dersi, ülkemizde örgün eğitim sistemi içinde yaşamsal öneme sahip derslerden biridir (Aslan ve Karaman-Kepeneci, 2008). Bu bağlamda Türkçe öğretim programında, demokratik kültür bilinci geliştirmeye dönük kazanımların bulunması, demokratik bireyler yetiştirmede önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ancak herhangi bir becerinin kazanımının sadece kuramsal bağlamda gerçekleşmeyeceğini unutmamak gerekir.

Demokratik kültür bilinci kazandırılmasında ve bireylerin demokratik davranışlarının geliştirilmesinde öğretmenler belirleyici bir özellik taşırlar. Öğretmenler sadece öğreten değil, davranışlarıyla da model olan kişilerdir. Ana dili öğretiminde öğretmenler, yazınsal yapıtlar yoluyla kültürü aktarırlar, öğrencilerin nitelikli yazınsal metinlerle/yapıtlarla özdeşim kurmalarını sağlayarak insan gerçeğine ilişkin sezinlemelerde bulunmalarına ve yazılı dünyadan bireyin içinde bulunduğu dünyaya eleştirel bir bakış açısı ile bakmalarını sağlamayı ve sınıf içindeki etkileşimler yoluyla anlama-anlatma becerilerini geliştirmeyi amaçlarlar. Bu süreç bireylerin demokratik kültür bilincini geliştirmelerinin de temelidir (Mantle-Bromley ve Foster, 2005). Öğretmenler, dil derslerinde öğrencilere metin seçiminde, yazılı metin oluşturmalarında da yol gösterici olmakla birlikte okuma metnini, yazma konusunu seçme şansı tanıyarak sınıf içinde demokratik bir ortam oluşumuna katkı sağlayabilirler (Mantle-Bromley ve Foster, 2005). Öğrencilerin, yaptıkları çalışmalara, ödevlere ya da derse katılımlarına ilişkin aldıkları dönütler, demokratik birey olma tutumlarını şekillendirmelerine ve demokratik birey olma yolunda yetişmelerine destek sağlayabilir (Mantle-Bromley ve Foster, 2005). Bunların yanı sıra Türkçe öğretmenleri derste yararlandığı metinlerle ilgili hazırladığı sorularla öğrencilerin anlam evrenini geliştirici, yazarın iletisini sorgulayıcı bir rol üstlenmelidir. Bu tür etkinlikler öğrencilerin eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı geliştirmelerine olanak sağlamaktadır.

Bir topluluk olarak sınıf, öğrencilerin yazınsal yapıtlarla etkileşimlerini yansıtacakları gerçek bir ortam olarak düşünüldüğünde öğretmen, öğrencilerin başkalarının haklarına ve görüşlerine saygılı olma çerçevesinde düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri bir etkileşim ortamı yaratarak demokratik kültür bilincinin gelişiminde etkili olabilir. Bu tür bir ortam yaratıldığında, öğrenciler birbirlerine güvenmeyi, karşısındaki kişiyi dinlemeyi ve farklı görüşlere saygı duymayı, görüşlerini özgürce ifade edebilmeyi öğrenebilirler (Mantle-Bromley ve Foster, 2005). Sınıf içi etkileşimler tekdüze olmayıp öğretmenin pek çok farklı role bürünmesini gerektiren bir etkileşim ortamıdır. Bu bağlamda öğrenci merkezli bir yaklaşımla öğrencilerin farklı durumlarda farklı tutumları gözlemleyebilecekleri bir sınıf ortamı, demokratik kültür bilincinin gelişiminde önemli olabilir (Wolk, 2004). Öğretmenler, öğrencilerin yukarıda dile getirilen davranışları sergilemelerine öykünecekleri gerek ulusal gerekse evrensel nitelikli yazınsal ürünlerle buluşmalarına ve öğrencilerin deneyimleriyle karşılaştırmalarına sınıf içi etkileşimlerle olanak sağlayabilir (Mantle-Bromley ve Foster, 2005).

Demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde farklı öğretim yaklaşımlarının ya da yöntem ve modellerinin işe koşulması da etkili olabilmektedir. Bu yaklaşımlardan biri işbirliğine dayalı öğrenmedir (Edwards, 2010). Dewey, sınıfta birlikte çalışmaya katkıda bulunan öğrenme olanaklarının yararlarından biri olarak öğrencilerin birbirlerine karşı davranış ve tutumlarında

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

sorumluluk sahibi olmalarını geliştireceği görüşündedir (Edwards, 2010). Şimşek, Doymuş, Şimşek, Özdemir (2006) tarafından yapılan bir araştırma bu savı destekler niteliktedir. Çoklu zekâ kuramının eğitim ortamına yansımaları da bu bağlamda değerlendirilebilir (Gümüş, 2002). Çünkü öğrenciyi merkeze alan öğretim yaklaşımları, öğrencinin sürece etkin katılımını ve buna bağlı olarak da karar sürecinde etkin olmasını gerektirir. Dewey, her zaman öğrencilere düşünme, ifade etme, tartışma, katılma gibi demokratik davranışları sergileme olanağı veren öğrenci merkezli yaklaşımları, sadece anlatma temelli öğretmen merkezli yaklaşımlara üstün tutmuştur (Davis, 2010). Bu durum demokratik bir sınıf ortamında öğrenenlerin sorumluluğu, iletişimi, deneyimleri ve farklı görüşleri paylaşmayı ve yaşam biçimi olarak demokratik kültür ortamını yaratmasını da beraberinde getirmektedir (Edwards, 2010). Türkçe dersinde etkin biçimde yararlanılabilecek bir diğer yöntem de tartışma yöntemidir. Araştırmalar demokratik kültür bilincinin gelişmesinde tartışma becerilerinin gözlenerek ya da yaşanarak öğrenilebileceğini göstermektedir (Yeşil, 2007; Levin, 1998). Inglis (2003), yazma çalıştay modelini (the writing workshop), ile öğrencilerin eleştirel düşünme, katılımcı olma, demokratik katılım sorumluluğunu üstlenme, işbirliği yapma gibi farklı kazanımlar elde etmelerine kılavuzluk edilebileceğini belirtmektedir. Demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yönelik olarak probleme dayalı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımları ve bu yaklaşımlara uygun düşen problem çözme, örnek olay, gösteri, benzetim, öyküleme, drama ve rol yapdırma, diğer sanatsal etkinlikleri de içeren düşünmeye, ifade etmeye ve yaşamaya dönük yaklaşım ve yöntemlerden de yararlanılabilir (Bacanlı, 1999). Sonuç olarak demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine dönük öğretim yöntemleri; çok uyarınlı, bireylere demokratik değerleri görme ve yaşama olanağı sağlayan yöntemler olmalı ve eğitimde yöntem çeşitliliği temel ilke olarak benimsenmelidir.

Türkçe derslerinde okutulan ve önceliği, bireylerin dil ve iletişim becerilerini geliştirmek olan Türkçe ders kitapları da demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde başat değişkenlerden biridir. Ülkemizde, ders kitaplarının özellikle kırsal kesimdeki çocuklar için, ulaşılabilen tek araç olduğu gerçeğinden yola çıkarak, Türkçe ders kitapları çocuklarda demokratik kültür bilincini geliştirmeye katkı sağlayacak, çocukların gelişim özelliklerine göre her türün en özgün örneklerinin yer aldığı metinler içermelidir (Sever, 2009). Türkçe ders kitaplarındaki çocuk öyküleri, şiirleri, resimleri öğretmenlerden kurulu komisyonlar tarafından değil; çocuğun özerk benlik duygusunun gelişimini önceleyen sanatçılar tarafından kaleme alınmış yapıtları içermelidir (Sever, 2009). Bu kitaplarda, haklarla ilgili şiirlere, anılara, günlüklere, fıkralara, romanlara; değişik zamanlarda ve yerlerde, hakların ve özgürlüklerin elde edilmesi için verilen mücadeleleri anlatan eserlere yer verilebilir. Türkçe ders kitaplarına seçilen metinler, çocukları hakları konusunda bilinçlendirmede önemli bir rol oynayabilir (Sever, Kaya ve Aslan, 2006). Bu metinlerin insan haklarını, farklı bakış, düşünce ve inançları, barış kültürünü, evrensel kültür değerlerini, çevreye saygıyı ve çeşitliğin zenginlik olduğunu vurgulayan yapıtlar olması, bu değerleri savunan bireyler kazanmak için önemli görülmektedir (Kepenekçi, 1999; Tarba-Ceylan, 2009). Türkçe ders kitabının dışında, çocuklar için hazırlanmış gazete ve dergiler, inceleme konusu yapılarak sınıfta değerlendirilmesi ve öğrencilerin görüşlerini ifade etmelerine, kişisel yorumlarını özgürce aktarmalarına olanak sağlanabilir. Demokratik kültür bilincinin gelişimini destekleyici içeriği ile resimli kitaplar bireylerin kültürel, politik, ahlaki kimliklerini biçimlendirmelerine yardımcı olur ve demokrasinin yaşama geçirilmesine esin verir. Çocukları hangi yaşta olursa olsun resimli kitaplarla buluşturmak, onların toplumsal konularda duyarlılığını artırmak ve istenen demokratik gelişime katkı sağlayabilir. Resimli kitaplar, öğrenciler için anlaşılması zor olan soyut kavramların somutlaşmasına da olanak sağlar (Wolk, 2004).

Farklı kültürel alt yapıyla sınıfa gelen öğrencilerin farklı görüşlerle aynı konuyu tartışmaları sınıf içi etkileşime bir zenginlik katabilir. Bu noktada öğretmenler, öğrencilerin farklı bakış açılarıyla sınıf içi etkileşime katılmalarını sağlayıcı, farklı düşüncelerin ardındaki nedenleri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

ortaya çıkarıcı, öğrencilere metnin örtük iletisini sorgulayıcı ve nihayetinde de kendilerini ve başkalarını anlamalarını yardım edici bir rol üstlenmelidir (Mantle-Bromley ve Foster, 2005).

Türkçe dersleri ilkökul sınıf öğretmenleri tarafından yapılmaktadır. Sınıf öğretmenleri demokratik toplumun beklentileri ile geleceğin karar sürecinde yer alacak öğrencilerin yetiştirilmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Çünkü ilkökul çağı, çocukların kendilerine ve çevrelerine özgü birtakım değer yargıları geliştirmede oldukça önemli bir dönemdir. Bu dönemde çocuklara demokrasinin gereklerine uygun bir kişilik yapısı geliştirmede yol gösterici olunmalıdır. Bu bağlamda sınıf öğretmeni adaylarının da, öğrencilerine demokratik değerleri kazandırabilecek donanımda yetişmeleri gerekmektedir.

Türkiye'de yapılan araştırmalara bakıldığında öğretmen adaylarının büyük bir kısmının demokratik değerlere yeterince sahip olmadığı (Çankaya, Seçkin, 2004), grupla psikolojik danışmanın öğretmen adaylarının demokratik tutum düzeylerini olumlu yönde etkilediği (Dilekmen, 1999) ve öğretmen adaylarının Türk Eğitim Sistemi'ni yeterince demokratik olarak algılamadıkları (Gürşimşek, Göregenli, 2004) saptanmıştır. Araştırmalar, ilkökul ve ortaokul öğretmenlerinin demokrasi eğitimini gerekli gördüklerini ve bunu Avrupa Birliği ile özdeş tuttuklarını (Akpınar, Turan, 2004) göstermektedir. Akın ve Özdemir (2009) tarafından yapılan araştırmada, öğretmen adaylarının demokratik değerlerinin yüksek olduğu, kadın öğretmen adaylarının ve herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olan adayların daha yüksek demokratik değerlere sahip oldukları görülmüştür. Taçman (2006) araştırmasında sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının çeşitli etmenlere göre farklılık gösterdiği, öğretmenlerin eğitim düzeyi yükseldikçe demokratik tutum puanlarının da yükseldiği bulgularını elde etmiştir. Yeşil (2001) tarafından yapılan bir araştırmada, öğretmenlerin büyük kısmı, demokrasinin, yaşadığı ortamlarda ve yaşanılarak öğrenileceği görüşüne katıldıklarını belirtmişlerdir. Yıldırım (1994), ise sınıf öğretmenlerinin tutum puanlarının yüksek olmasına karşın gözlem puanlarının daha düşük olmasını, öğretmenlerin tutumları ile davranışları arasında tutarsızlık olduğu biçiminde yorumlamıştır.

Yukarıda değinilen araştırmaların yanı sıra alan yazın taramasında gerek öğretmenlerin (Okçabol ve Gök, 1998; Rowland, 2003; Karadağ, Baloğlu ve Yalçinkayalar 2006; Smith, 2007; Demir, 2010) gerekse öğretmen adaylarının (Demoulin ve Kolstad, 2000; Karahan, Sardoğan, Özkamalı, Dicle, 2006; Selvi, 2006; Gömlüksiz ve Kan, 2008; Kayabaşı, 2011) demokratik değerlerinin çeşitli açılardan ele alınıp incelendiği farklı çalışmalara rastlanmıştır. Ancak özellikle ilkökulda Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yönelik bir araştırmaya rastlanılamamıştır. Bu bağlamda eğitim fakültelerindeki sınıf öğretmeni adaylarının demokratik kültür bilincine ilişkin görüşlerinin araştırılması, sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenliğe başlamadan önceki demokratik kültür bilinci ile ilgili görüşlerine ilişkin bir bakış açısı kazandırması yönünden önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi kavramına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmeni adaylarının demokratik bireylerin özelliklerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sınıf öğretmeni adaylarının "Demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi" ifadesine ilişkin görüşleri nelerdir?

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

4. Sınıf öğretmeni adaylarına göre Türkçe dersi demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde nasıl etkili olabilir?
5. Sınıf öğretmeni adaylarına göre demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersinde sınıf öğretmeni neler yapabilir?
6. Sınıf öğretmeni adaylarına göre demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersinde yararlanılan metinlerin nitelikleri nasıl olmalıdır?
7. Sınıf öğretmeni adaylarına göre demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersinde hangi öğretim yöntemlerinden yararlanılabilir?
8. Sınıf öğretmeni adaylarına göre Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde ne tür sorunlarla karşılaşılabilir?
9. Sınıf öğretmeni adaylarına göre Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yönelik öneriler nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir araştırmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü'nde 2010-2011 öğretim yılı güz döneminde Sınıf Öğretmenliği Programı'na devam eden dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubuna katılan öğrencilerin 60'ı (%76) kız, 19'u ise (%24) erkek öğrencilerden, oluşmaktadır.

Çalışma grubunun bazı özellikleri şöyledir: Araştırmaya katılan öğrencilerden % 43'ü ayda 1 kitap okuduğunu % 27'si on beş günde 1 kitap okuduğunu, % 13'ü haftada 1 kitap okuduğunu; % 17'si ise iki ayda bir ila hiç kitap okumadığını belirtmiştir. Öğretmen adayları okumak için en çok romanı (% 78) tercih etmişler, bunu gazete (% 34) ve derginin (%22) izlediği görülmüştür. Öğrencilerden % 40'ı ayda 1, % 23'ü on beş günde , %23'ü haftada 1 kültürel bir etkinliğe katıldığını; % 6'sı ise hiçbir zaman kültürel etkinliğe katılmadığını belirtmişlerdir. Öğrenciler kültürel etkinlik olarak en çok sinemaya (% 84), tiyatroya (% 57), konsere (% 48) ve sergiye (% 18) katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilen ve sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan açık uçlu sorulardan oluşan bir anket kullanılmıştır. Araştırma anketinde; bireysel bilgilerle ilgili sorular ve Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüş ve önerilere ilişkin sorulara yer verilmiştir. Bireysel bilgilere ilişkin veriler Çalışma Grubu'nda aktarılmıştır. Anket, öğretmen adaylarının düşüncelerini sınırlandırmamak için açık uçlu sorulardan oluşmuştur.

Taslak olarak hazırlanan anket, kapsam geçerliği için ikisi demokrasi eğitimi ile ilgili çalışan, ikisi Türkçe öğretiminde çalışan ve biri de araştırma yöntemleri alanında çalışan 5 uzmanın incelemesine sunulmuş, uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda iki madde tek madde biçimine getirilmiş, ek iki madde eklenmiş ve soru köklerinde bazı ifadeler değiştirilmiştir. Anketin son halinde bireysel bilgilere ilişkin soruların dışında toplam 9 açık uçlu soru yer almıştır. Araştırmanın ön uygulaması araştırmacı tarafından, Sınıf Öğretmenliği Programı üçüncü sınıfa devam eden öğrenciye uygulanmıştır. Bu anket formlarındaki verilerin dökümü yapılarak öğretmen adaylarının ankete verdikleri yanıtlar incelenmiş, anket üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmış ve anket formu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

son biçimini almıştır. Uygulamaya hazır duruma getirilen anket formu Ocak 2010 tarihinde 99 öğretmen adayına uygulanmıştır. Uygulama sonunda 20 anket, değerlendirilemeyecek oranda eksik doldurulduğu ya da hiç doldurulmadığı için değerlendirmeye alınmamıştır. Değerlendirilmeye alınan 79 anketin her biri numaralandırılmıştır. Numaralandırılma işlemi, kız öğrenciler için K1'den K60'a; erkek öğrenciler için de E1'den E19'a kadar yapılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik elde edilen veriler betimsel olarak çözümlenmiştir. Gerek verilerin inandırıcılığını artırmak gerekse veri kaybını önlemek için veriler, araştırmacı ve bir başka uzman tarafından ayrı olarak kodlanmış ve bu kodlamalar sonucunda benzer kodlamalar bir araya toplanarak temalar elde edilmiştir. Kodlayıcılar arasında uzlaşma noktasının belirlenmesinde: *Görüş birliği/Görüş birliği+Görüş ayrılığı* formülü (Miles ve Huberman, 1994) kullanılmıştır. Buna göre kodlayıcılar arası güvenilirlik%91 olarak bulunmuş ve kodlamalar güvenilir kabul edilmiştir.

Öğretmen adayları bazı sorularda birden fazla yanıt vermiş, bazı sorularda hiç yanıt vermemiş, bazı sorularda ise soru ile ilgisi olmayan yanıtlar vermişlerdir. Bu da yanıt sayısı ile katılımcı sayısı arasında farklılığa neden olmuştur. Araştırma bulguları, iç güvenilirliği artırıcı bir strateji olarak, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılarak (Silverman, 2006) sunulmuştur.

Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarının açık uçlu anket sorularına verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgular çizelgeler halinde yer verilmiş ve öğretmen adaylarının yanıtlarından doğrudan alıntılarla sunulmuştur.

Çalışma kapsamında sınıf öğretmeni adaylarına ilk olarak “*Demokrasiyi nasıl tanımlarsınız?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar ve yanıtların sıklıkları Çizelge 1.'de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Öğretmen Adaylarının “Demokrasiyi nasıl tanımlarsınız?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Demokrasinin tanımı	f
Kişilerin hak ve özgürlüklerine zarar vermeden özgür olması	45
Adalet ve eşitlik olması	16
Halkın kendini yönetmesi	14
Bireylerin düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri	12
Bir kararın grubun tüm üyelerinin katılımıyla belirlenmesi	7
Bireylerin hem kamusal alanda hem de toplumsal alanda eşit haklarda faydalanabilmesi	3
Özgürlükler bütünü	2
Atatürk devrimleri	2
Huzurlu, güvende, refah olma durumu	2
İyi eğitilmiş insan	1
Azınlığın ezilmesi	1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Çizelge 1'deki veriler çözümlendiğinde sınıf öğretmeni adaylarının demokrasiyi çoğunlukla *kişilerin hak ve özgürlüklerine zarar vermeden özgür olmak* (45) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bunu sırasıyla *adalet ve eşitlik* (16), *halkın kendi kendini yönetmesi* (14), *düşünceleri özgürce ifade edebilmek* (12), *alınan kararlarda katılımcıların hepsinin söz sahibi olması* (7), *inanç özgürlüğü* (3), *Atatürk devrimleri* (2), *huzurlu, güvende ve refah olma durumu* (2) *iyi eğitilmiş insan* (1) izlemektedir. Demokrasiyi olumsuz olarak algılayan bir öğretmen adayı (E2) bu görüşünü “*Çoğunluğun sesi, azınlığın ezilmesi*” biçiminde dile getirmiştir.

Demokrasiyi kişilerin hak ve özgürlüklerine zarar vermeden özgür olmak, olarak tanımlayan katılımcılardan biri (K58) bu görüşünü “*Kişinin, başkasının özgürlüğünü kısıtlamadan kendi özgürlüğünü yaşaması*” biçiminde ifade etmiştir. Aynı görüşü paylaşan bir diğer katılımcı (K48) ise bu soruya “*Kendi haklarına sahip çıkarken başkalarının haklarını çiğnememek, yok saymamaktır.*” olarak yanıt vermiştir. E19 da “*Özgürce istenilenlerin yapılması ve bu diğerlerinin özgürlüğünü engellememesi*” olarak görüş bildirmiştir. E3 de benzer biçimde “*İstediklerimi başkalarının bireysel sınırlarını ihlal etmeden, yasal çerçeveler içinde yapabilmem*” olarak tanımlamıştır. Bir başka katılımcı (E11) demokrasiyi “*Bir ülkede eşitlik, özgürlük, adaletin sağlanması olarak tanımlarım*” diyerek görüş bildirmiştir. Demokrasiyi halkın kendi kendini yönetmesi olarak gören öğretmen adaylarından K54 bu görüşünü “*Demokrasi, insanların toplumsal düzen için haklarının ve görevlerinin olması ve bunları yerine getirmesi, devletin toplumsal düzeni sağlaması ve halk egemenliğine dayalı bir yönetim biçimi benimsemesidir.*” biçiminde aktarmıştır. Aynı görüşü benimseyen E15 “*Özgürlüğün sınırlı ama yönetimin halkın elinde olması*” olarak demokrasiyi tanımlamıştır. E14 “*Halkın halkı en sağlıklı şekilde yönetmesi*” biçiminde görüşünü belirtmiştir. Bir katılımcı “*Demokrasi cumhuriyetten kopuk olamaz. Atatürk devrimlerinin olmadığı yerde demokrasi olacağına inanmıyorum.*” diyerek demokrasiyi bir yönetim biçimi olan Cumhuriyetçilik ve Atatürk devrimleri ile tanımlamıştır.

Araştırmada ikinci soru olarak öğretmen adaylarına “*Sizce demokratik bireylerin temel özellikleri nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 2’de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Öğretmen Adaylarının “Sizce demokratik bireylerin temel özellikleri nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Demokratik Bireylerin Özellikleri	f
Başkalarının haklarına ve özgürlüklerine saygılı	52
Temel hak ve hürriyetlerini bilen/sahip	27
Hoşgörülü	23
Adil	19
Özgür düşünen/özgürlükçü	14
Eşitlikçi	10
Sorgulayıcı /Eleştirel düşünen	10
Değişik/ yeni fikirlere açık	8
Akılcı	7
Kendine güvenen	5
Empatik düşünebilen	5
Atatürkçü	5
Ahlak ve hukuk kurallarına saygılı	4
Çağdaş	3
Bireysel farklılıkların farkında	3
Kendini ifade edebilen	3
Refah bir ortamda yaşayan	2
Çevreye duyarlı/ duyarlı	2

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Kültür ve tarih bilincine sahip	2
Seçme ve seçilme hakkına sahip	2
Yapıcı	1
İnsan haklarını bilen ve uygulayan	1
Katılımcı	1
Girişimci	1
Entelektüel	1
Azınlıktaki bir bireyin çoğunluğun verdiği ile yetinmesi	1
İç denetime sahip	1
İnsan sevgisi taşıyan	1
Mutlu	1
Sosyal	1
İyi bir dinleyici	1
Çözüm getirici	1
Hakları güvence altında olan	1
Sorumluluk sahibi	1
Tutarlı	1
Yardımsever	1
Barışçı	1
Oy kullanan	1
Vergi veren	1

Çizelge 2’de görüldüğü gibi sınıf öğretmeni adayları demokratik bireylerin temel özellikleri içinde en fazla *başkalarının haklarına ve özgürlüklerine ve düşüncelerine saygılı olmayı* (52) vurgulamaktadırlar. Bu görüşü *bireyin temel hak ve hürriyetlerini bilmesi, sahip olması* (27) görüşü izlemektedir. Öğretmen adayları *hoşgörülü, anlayışlı* (23), *adil olma* (19), *görüşlerini özgürce ifade edebilme* (14), *eşitlikçi* (10) ve *sorgulayıcı olmayı* (10) da demokratik bireylerin temel özellikleri olarak sıralamaktadırlar.

Katılımcılar demokrasinin tanımında olduğu gibi çoğunlukla demokratik bireylerin temel özellikleri arasında *başkalarının haklarına ve özgürlüklerine ve düşüncelerine saygılı olmayı* vurgulayarak bu görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir. “*Başka insanların haklarına saygı göstermeli.*” (K46). Bir diğer katılımcı (K41) farklı görüşlere açık olmayı da ekleyerek “*Demokratik birey kendi haklarına sahip çıkan, başkalarının haklarına da saygı gösteren insandır. Farklı görüşlere açıktır.*” biçiminde görüş belirtmiştir. K43 de farklılıklara saygı ile demokratik kültür bilincini bütünleştirmiştir. (K34) demokratik bireyleri şu sözlerle pek çok özelliği ile ortaya koymuştur “*Haklarını bilir. Kendi haklarını ve çevresindeki diğer bireylerin haklarını korur ve bunlara saygı duyar. Eleştireldir. Herhangi bir düşünceye körü körüne bağlanmaz. Her fikre saygı duyar, kendi benimsediği fikri destekler, savunur. Cinsiyet, dil, din, ırk ayrımcılığına karşıdır.*” Öğretmen adayları hoşgörü ve eşitlik kavramlarını da demokratik bireylerin özellikleri arasında sıkça vurgulamışlardır. E15 demokratik bireyi “*Akılcı, çağdaş, laik, cumhuriyetçi, Atatürkçü, bilimsel, kimsenin hakkına hukukuna gasp etmeyen, fikirlerini özgürce beyan eden kişi*” olarak betimlemiştir. Bir diğer öğretmen adayı (E4) demokratik bireyi “*benmerkezci olmayan, toplumda uyulması gereken kurallara uyan, diğer insanların haklarına da saygı göstermeyi bilen insandır.*” biçiminde tanımlamıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Çizelge 3. Öğretmen Adaylarının “Demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi” ifadesinden neler anlıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi	f
İnsanların demokrasinin olması gerektiğine inanmaları	31
Bilinçli kültür tüketicisi ve kararlarını kendinin vermesi	8
Tek tip insan yetiştirme amacında olmayan, farklılıklara değer verilen, birbirine saygılı toplum yapısı oluşturmak	5
Demokrasi eğitimi vermek, derslerde demokrasinin bileşenlerine yer vermek	5
Farklı kültürlerle saygı duyulması	4
Kazanılan, aktarılan kültürde insanların daha özgür ve baskılardan daha arınık olmaları	3
İnsanların birbirini daha iyi anlamaya çalışması/ uyum içinde yaşamaları	3
İnsanların bilinçlendirilmesi	2
Tartışma düzeyine ve kurallara uygun fikir alış verışı	1
İnsanların bir arada özgürce etkinlikler yapması	1
Çağdaş toplum düzeyine çıkabilmek için bir anahtardır.	1
Yapmacık bir söz	1
Egemenliğe sahip olma	1
İnsanların hak ve özgürlüklerinin farkına varılmasının sağlanması	1
İnsanların kurallara uyması	1
Demokrasi kültürünün kazandırılması için kişiye kendi ve ya başkası tarafından uygulanan etkinlikler	1
Farklı demokratik yöntemler hakkında bilgi sahibi olmak	1
Tam olarak bu kavram hakkında bilgim yok.	1

Öğretmen adaylarının demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi ifadesine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan üçüncü soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 3’te görülmektedir.

Çizelge 3’te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının çoğunluğunun (31) “*demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi*” ifadesini “*İnsanların demokrasinin olması gerektiğine inanmaları ve demokrasinin gereklerinin bilinip günlük yaşama yansımaları*” biçiminde algıladıkları görülmüştür. Bununla ilgili olarak K 29 görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “*Demokrasinin ne anlama geldiğini bilme ve demokrasinin neyi gerektirdiğini sorgulama, yaşamına aktarma*”. Öğretmen adaylarının bir kısmı (8) demokrasi ile kültür kavramını farklı biçimde bütünleştirmişlerdir. Örneğin öğretmen adaylarından K48 demokratik kültür bilincini “*Hem bilinçli kültür tüketicisi hem de kararlarını kendisinin vermesi*” biçiminde ifade etmiştir. Benzer biçimde K58 “*İnsanların hangi kültürel özelliklere sahip olursa olsun birbirlerinin sanat anlayışlarına saygılı olmaları*” olarak görüş belirtmiştir. Öğretmen adaylarının bazılarının (K45, K44) bu soruya verdikleri cevaplara bakıldığında *demokrasi eğitimi vermeyi* de demokratik kültür bilinci geliştirme olarak düşündükleri görülmektedir. Öğretmen adaylarından gelen yanıtlardan 4’ünün farklı kültürlerle saygı göstermenin demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi ifadesi olarak algılandığı görülmektedir. Bir öğretmen adayı (K41) konuya ilişkin görüşlerini ilkokulun demokratik kültür bilinci geliştirmedeki önemi ile bağlantılı olarak şöyle aktarmıştır: “*Bu ifade çağdaş toplum düzeyine çıkabilmek için bir anahtardır. Demokratik kültürü gelişmiş bir toplum, huzurlu, mutlu ve başarılıdır. Çünkü bu toplumda insanlar birbirlerini engellemez, yargılamaz ve saygı duyar. İnsanlar düşüncelerini paylaşmaktan çekinmez. Bunun olabilmesi için de demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

gerekir. Bunu yapmak için en uygun zaman ilköğretim çağıdır.” Demokratik kültür bilinci kazandırmada eğitimin önemini vurgulayan öğretmen adaylarından E18 de bu görüşünü şöyle dile getirmiştir: “İnsanların kendilerine ne kadar hak tanıyorlarsa karşısındaki insanlara da o kadar hak tanmasıdır. Bu bilinç eğitim yoluyla öğrencilere aktarılır.” Bir öğretmen adayı (E2) diğer katılımcılardan farklı olarak olumsuz görüş bildirmiş ve bu kavramı yapay bulduğunu şöyle ifade etmiştir. “Yapmacık bir söz olarak görüyorum.

Araştırmada dördüncü soru olarak öğretmen adaylarına “Türkçe dersinin demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde işlevi/uygunluğu konusunda neler düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 4’te gösterilmiştir.

Çizelge 4. Öğretmen Adaylarının “Türkçe dersinin demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde işlevi/uygunluğu konusunda neler düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Türkçe Dersinin Demokratik Kültür Bilincinin Geliştirilmesinde İşlevi/Uygunluğu	f
Uygundur ./Çok etkili olabilir.	70
İşlevi yoktur./ Pek etkili değildir.	8

Çizelge 4’te görüldüğü gibi öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu (70) Türkçe dersinin demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde etkili olabileceği biçiminde görüş belirtirken az da olsa (8) Türkçe dersinin bu konuda pek bir işlevi olmayacağı ya da kısmen etkili olacağı görüşünü belirten öğretmen adayları da olmuştur. Bu bulgulardan hareketle öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yönelik olumlu tutum sergiledikleri söylenebilir.

Olumlu görüş belirten öğretmen adayları soruya ilişkin yanıtlarında görüşlerini farklı biçimlerde ifade etmişlerdir. Bir öğretmen adayı (K13) bu soruya “Demokrasi kavramı ve demokratik öğeler hayatın her alanına empoze edilmeli, yaşayarak temel olgular hazmedilmelidir. Türkçe günlük hayatla en kolay ilişkilendirilebilecek ve demokrasi öğelerinin kolayca sürece uygulanabileceği bir ders olması nedeniyle önemlidir.” biçiminde yanıt vererek Türkçe dersinin demokratik kültür bilinci geliştirmedeki önemini vurgulamıştır. Bir başka öğretmen adayı da (K54) benzer biçimde “Türkçe dersi dil kullanımının, konuşmanın en çok ilişkili olduğu derstir. Demokratik kültür bilinci de iletişimle, düşünce yapısının değişikliğiyle, farklı bakış açıları kazanmak olacağı için, bu becerilerde Türkçe dersinde kazandırıldığından dolayı demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine katkı sağlar.” diyerek olumlu görüşünü ifade etmiştir. K52 Türkçe dersinin uygunluğunu, ders saatinin çokluğuyla ilişkilendirerek “En uygun ders. En çok ders saati bulunan ve tüm hayatımızla iç içe” biçiminde olumlu olarak dile getirmiştir. Öğretmen adaylarından K41 Türkçe dersinin uygunluğunu dersin araçları olan metinlerle ilişkilendirerek şöyle vurgulamıştır: “Türkçe dersi demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde çok uygundur. Özellikle bu derste metin okuma çalışmaları yapılmaktadır. Bunların demokrasi, çocuk hakları, UNICEF gibi konulardan seçilmesiyle demokrasi bilinci kazandırılabilir. Çocukların kompozisyon yazması istendiğinde bu konular seçilebilir ve yine öğrencilere farklı görüşlere saygı duyulması gerektiği aşılır”. Dersin demokratik kültür bilinci geliştirmede etkili olacağını belirten K 48 “Türkçe dersi çocukların özgürce yorum yapabildikleri, çeşitli çıkarımlarda bulunabildikleri bir ders. Etkili olacağını düşünüyorum. Çocuklara öykülerle anlatılabilir. Yorum yapmaları istenebilir.” diyerek görüşünü betimlemiştir. Öğretmen adaylarından (E17) dil becerilerinin kazandırılması sırasında bu bilincin geliştirilebileceğini “Türkçe dersinde dinleme, okuma, konuşma, yazma gibi temel becerileri kazandıklarından ve bu konularda yazarken, konuşurken

Turkish Studies

duygu ve düşüncelerini özgürce ifade etmeleri bakımından bu bilinci geliştirmektedir.” sözleriyle aktarmıştır.

Öğretmen adaylarından ikisi demokratik kültür kavramını bireyin kendini iyi ifade etmesi ile bağlantılı ele almışlar ve görüşlerini şöyle belirtmişlerdir. “ Kendini ifade edebilme ve bunun öğrenci için bir hak olduğunu anlayabilmesi, özgür düşünme becerisi kazanması adına uygun buluyorum.” (E19). “Türkçe bizim ana dilimiz, Türkçe dersi ne kadar iyi ve düzgün bir şekilde insanlara öğretilirse insanlar kendilerini bir o kadar iyi ifade eder ve kendini ifade eden kişileri de daha iyi anlarlar.” (E5)

Öğretmen adayları uygun metinlerin kullanımı ile demokratik kültür bilinci geliştirmede Türkçe dersinin etkili olacağını vurgulamışlardır. Bu görüşü dile getiren bazı örnekler şöyledir: “Türkçe dersindeki parçalar demokratik toplumun gerektirdiği bireyleri anlatmada yeterlidir. Bu nedenle de bilinç geliştirilmesinde önemli bir yeri vardır.” (E18). “Türkçe dersinde romanlar, hikâyeler gibi parçalar, okumalar yapılıyor. Bu parçaların içinde demokratik bilgiler öğrencilere sunulabilir.” (E13). “Okuma parçaları demokratik kültür bilincini geliştirebilir.” (K51). “Okuma parçalarının özellikle ilköğretimde etkili olacağını düşünüyorum.” (K25)

Türkçe dersinin bu konuda yetersiz olacağını ya da bir işlevinin olmayacağını belirten öğretmen adaylarından biri (K56) dersin ezber niteliğinde olmasının olumsuzluğunu “Ülkemizde Türkçe dersinin ezberden ibaret olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden demokratik kültür bilinciyle hiçbir uyumu yok.” sözleriyle ifade etmiştir. Bir başka öğretmen adayı (E3) ise tek başına yeterli olmayacağını *Tek başına yeterli değil.*” diyerek dile getirmiştir: “ Benzer biçimde E1 “Elbette Türkçe dersinin de önemli bir yeri var ama Hayat Bilgisi daha etkili diye düşünüyorum.” diyerek görüşünü ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında öğretmen adaylarına 5. soru olarak “Sizce Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde sınıf öğretmeni neler yapabilir?” sorusu yöneltilerek Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde sınıf öğretmenin rolüne yönelik öğretmen adaylarının görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının bu soruya ilişkin yanıtları ve frekans dağılımları Çizelge 5’te görülmektedir.

Çizelge 5. Öğretmen Adaylarının “Sizce Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde sınıf öğretmeni neler yapabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Türkçe Dersinde Demokratik Kültür Bilincinin Geliştirilmesinde Sınıf Öğretmeninin Yapabilecekleri	f
Düşüncelere saygılı olmak gerektiğini model olarak göstermek	33
Sınıfta katılımcı, özgür ve adil bir ortam yaratmak	19
Farklılıkları sezdirenen metinler okutmak	12
Kararları sınıfla birlikte almak	11
Öğrencilerin özgürce kendilerini ifade etmelerine/tartışmalarına fırsat sağlamak	9
Farklı öğretim yöntemlerinden yararlanmak	9
Parmak kaldırmak konusuna saygı göstermek/ izin alarak konuşurmaya önem vermek	6
Demokrasi ile ilgili kavramlara ders sırasında zaman ayırmak	4
Örtük programla bunu geliştirmek/örtük öğrenme yoluyla	4
Konuları günlük hayattan örnek olaylarla işlemek	3

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Demokrasi terimi anlatıp öğretmek	3
Diğer derslerle ilişkilendirmek/ diğer derslerdeki kazanımlarla ilişkilendirmek	2
Öğrencileri her konuda konuşurmak	2
Kültürle demokrasiyi bağdaştırmak	2
Hoşgörü ortamı sağlamak	2
Sınıf panolarından yararlanmak	2
Okuma metinlerinin seçimi öğrencilerle yapmak	2
Öğrencilerle fazla vakit geçirmek	1
Tarihteki demokrasi anlayışı ile kültür bilinci harmanlamak	1
Etkili iletişim becerileri kazandırmak	1
Milliyetçi metinler işlemek	1
Dersten ilgisiz sorunları öğrencilerle tartışmak	1
Farklı kaynaklar göstermek	1
Eğitim programına bağlı kalmamak	1
Kompozisyon yazımında konu seçenekleri vermek	1
Öğrencilere sırayla okutmak	1
Soruları birbirlerine sormalarına olanak vermek	1
Birbirlerini eleştirmeyi öğretmek	1
Dil ve işlevlerini iyi öğretmek	1
Atatürk'ün anılarını içeren metinler okutmak	1

Öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde sınıf öğretmenin rolüne ilişkin görüşlerine bakıldığında Çizelge 5'te de görüldüğü gibi, öğretmen adayları konuyla ilişkili birçok öğretmen rolünü ifade etmişlerdir. Bu roller içinde en fazla vurgulanan düşüncelere saygılı olmanın model olarak gösterilmesi (33) olmuştur. Bunu sırasıyla sınıfta katılımcı, özgür ve adil bir ortam yaratmak (19), farklılıkları sezdiren metinler okutmak (12), kararları sınıfla birlikte almak (11), öğrencilerin özgürce kendilerini ifade etmelerine/tartışmalarına fırsat sağlamak (9) ve diğerleri izlemiştir.

Sınıf öğretmenin sınıfta demokratik kültür bilinci geliştirmek için yapacakları arasında demokratik davranışlarıyla model olmak görüşünü belirten öğretmen adaylarından E8 “*Öncelikle öğrenciye model olmalı ve sınıfta yaşanan durumlar örnek olarak sunulmalıdır.*” sözleriyle bu görüşünü aktarmıştır. Bu görüşün bir benzerini K 12 şöyle ifade etmiştir: “*Türkçe dersinin konuları genellikle demokrasi bilincinin kazandırılmasına yatkındır. Bu nedenle derslerde demokrasi ve bununla ilişkili kavramların belirtilmesine dikkat ederim ve bunu sadece sözde değil, uygulamaya da dökerim. Sınıfta her bir değişikliği kuralları demokrasi ilkelerine uygun koyarım.*”

Öğretmen adayları öğretmen olarak sınıfta katılımcı, özgür ve adil bir ortam yaratmanın demokratik kültür bilinci geliştirmedeki önemini de sıklıkla vurgulamışlardır. Katılımcılardan biri (K42) bu görüşünü “*Olumsuz örnekler vererek ortaya çıkan sorunları öğrencilere gösteririm. Sınıf*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

başkanı seçimi ve sınıf kurallarını belirlerken sınıfla birlikte karar alarak onlara model olurum.” diyerek ortaya koymuştur. K9 kodlu öğretmen adayı da şu sözlerle benzer görüş belirtmiştir: *“öğretmen, sınıfta katılımcı, özgür bir ortam yaratmalıdır. Sınıf öğretmeni ben olsam öğrencilerin yaşamında genel olarak yaşayışlarına dikkat etmelerini demokratik yaşamalarını sağlamak için uygun örnekler sunarım.”*

Demokratik öğretmen rolü olarak, kararları sınıfla birlikte almanın önemine değinen K27 bu görüşünü şöyle ifade etmiştir: *“Sınıfın kurallarını alırken öğrencilerle birlikte alınmalı, başkan vs. gibi. Seçimlere öğrenciler doğrudan katılmalı, birbirinin haklarına saygı göstermeleri gerektiğine vurgu yapan etkinlikler düzenlenmelidir.”* Katılımcılardan bir diğeri (E17) *“Türkçe öğretmeni sınıfta katılımcı, özgür bir ortam yaratmalıdır. Sınıf öğretmeni ben olsam öğrencilerimin yaşamında genel olarak yaşayışlarına dikkat etmelerini demokratik yaşamalarını sağlamaları için uygun örnekler sunarım.”* sözleriyle (E19) da *“Kararları kendim vermem. Öğrencilerle birlikte veririm. Ama bu belirli noktalarda olur. Seçme özgürlüğü tanırım. Düşüncesine saygılı olunması gerekliliğini hissettirim.”* diyerek görüş belirtmiştir.

Öğretmen adaylarından bazıları (K33, K9, K34, E9) demokratik kültür bilincini geliştirmek için sınıf öğretmeni olarak etkinliklerden ve dil becerilerinden de yararlanabileceklerini vurgulamışlardır. Bu biçimde görüş belirten öğrencilerden alıntılar şöyledir: *“Öğrencileri demokrasi ve kültür konusunda bilinçlendirici görsel drama ve oyunlarla yaşayarak öğrenmelerini sağlarım.”* (E9), *“bir deneme, makale okuturup öğrencilerin bu yazıyı yorumlamaları istenebilir. Buradan hareketle öğrencilere yazarların özgürce, demokratik bir şekilde duygu ve düşüncelerini açıkladığı söylenebilir. Öğretmen olduğumda ben de bu tarz şeyler yaparım sanırım.”* (K33), *“Sınıf panoları oluşturulabilir. Ben herkese eşit davranmaya çalışırım. Herkesi eşit görevlendiririm. Böylece eşitlik kavramını vurgularım. Kompozisyonlar, şiirler yazdırır, asarım.”* K34, *“Türkçe konuşularak, tartışarak geçirilmesi gereken bir derstir ve ders sırasında en azından çocuklara söz hakkı verirken bile demokratik olmak bu aşamanın en basitidir. Ders sırasında hak, hukuk, eşitlik, adalet gibi kavramlara vurgu yapılabilir. Bu kavramlara günlük hayattan örnekler verilip çocukların bu konuda neler düşündüğüne dair fikir alınabilir. Çocuklarla beraber bir sınıf panosu hazırlanıp buraya dünyadan örnek haberler, makaleler yerleştirilebilir. Bu konuya dair kompozisyon yazdırılabilir.”* K9, *“Düşünce yazıları yazdırırım, sınıf içinde demokratik ortam yaratarak öğrencilerin özgürce kendilerini ifade etmelerini sağlayacak etkinlikler yaparım. Konuşma etkinlikleri düzenlerim. Tartışma ortamları yaratırım.”*

Öğretmen adaylarından K11 farklı kültürlerle saygının öğretilmesini de bu bağlamda değerlendirmiş ve bu görüşünü şöyle ifade etmiştir: *“Öğretmen farklı kültürlerle hoşgörü ile yaklaşmayı öğretebilir; fakat bu bilinci verirken kendi kültürünü korumayı da hatırlatmalıdır. Farklı kültürdeki arkadaşlarının kültürlerinden bir şeyler öğrenmesini sağlarım, onlara “farklı onlar; kötü” şeklinde değil de “a bak yeni bir şey daha öğrendin.” şeklinde bakmalarını sağlarım. Yargulamamalarını öğretmeye çalışırım. Bir kültür etkileşimi ortamı için uğraşırım.”*

K48 kodlu katılımcı ise öğretmenin demokratik kültür bilinci geliştirmek için diğer derslerle de ilişkilendirmesini şöyle vurgulamıştır: *“Bu konu dersin doğrudan kazanımları olarak alınmayabilir. Ancak, diğer derslerle ilişkilendirme açısından değerlendirilebilir. Örneğin, öğrencilerle bir parça işlerken, demokratik bilinç artırılabilir. Ben demokratik kültür bilincini dersin tamamına yayarak kazandırmaktan yanayım. Çünkü bu, ders olarak işlendiğinde bazı noktalar havada kalabilir.”*

Araştırmada altıncı soru olarak öğretmen adaylarına *“Sizce demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersinde yararlanılacak metinler hangi özellikleri taşımalıdır?”* sorusu yöneltilmiştir. Öğretmen adaylarının bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 6’da gösterilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Çizelge6. Öğretmen Adaylarının “Sizce demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersinde yararlanılacak metinler hangi özellikleri taşımalıdır?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Demokratik Kültür Bilincinin Geliştirilmesinde Türkçe Dersinde Yararlanılacak Metinlerin Özellikleri	f
Demokrasi, eşitlik, adalet, özgürlük, hoşgörü gibi insan hakları bilincini kazandırıcı nitelikte olmalı	31
Yönlendirici olmamalı	12
Öğrencinin düzeyine uygun olmalı	10
Somutlaştırabilecekleri biçimde olmalı	9
Günlük yaşamla bağ kurucu olmalı	8
Dili açık, anlaşılır, etkileyici ve akıcı olmalı	7
Tarafsız olmalı	4
Demokratik çözüm yollarını gösterici/ çağdaş olmalı	3
Bilgilendirici olmalı/ öğretici olmalı	3
Farklı kültürleri de göstermeli	2
Ders veren metinler olmamalı	2
Olumlu örnekler içermeli	2
Konunun gerekliliğine inandırıcı olmalı	1
Açıklama kısmı olmalı	1
Ders çıkarıcı olmalı	1
Diyaloglara çok yer verilmeli	1
Bilgi, kavrama ve analiz becerilerini kapsamalı	1
Oyun içerikli metinler olmalı	1
Farklı olay karakter ve tipleri bir arada veren metinler olmalı	1
Ulus sevgisini yansıtmalı	1
Kültürle ilgili olmalı	1
Yol gösterici olmalı	1
Görsel destekli olmalı	1

Türkçe öğretiminde amaçlanan becerilerin kazandırılmasında kullanılan temel araçlar, metinlerdir. Çizelge 6’da öğretmen adaylarının demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersinde yararlanılacak metinlerin özelliklerine yönelik görüşlerine bakıldığında; öğretmen adayları en çok (31) metinlerin içeriğinin demokrasi, eşitlik, adalet, özgürlük, hoşgörü gibi insan hakları bilincini kazandırıcı nitelikte olması gerekliliğini vurgulamışlardır. Bunu sırasıyla Yönlendirici olmaması (12), öğrencinin düzeyine uygun olması (10), somutlaştırıcı olması (9), günlük yaşamla bağ kurucu olması (8), dilinin açık, anlaşılır, akıcı olması (7) izlemiştir.

Demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde, Türkçe dersinde yararlanılacak metinlerin içeriğinin demokrasi, eşitlik, adalet, özgürlük, hoşgörü gibi insan hakları bilincini kazandırıcı nitelikte olması gerekliliğini vurgulayan öğretmen adaylarından E10 “*Demokratik ve insan hakları ile ilgili metinler olabilir.*” diyerek K51 de “*Metinlerin konuları adalet, eşitlik, özgürlük üzerine olabilir.*” sözleriyle bu görüşlerini doğrudan dile getirmişlerdir. K27 kodlu katılımcı da benzer olarak bu görüşünü şöyle ifade etmiştir: “*Öğrencilere insan hakları bilincini verir nitelikte olmalıdır. Haklarını öğretici metinler olmalıdır. Metinler aracılığıyla öğrencide hak, adalet, özgürlük gibi kavramlar oluşturulmalıdır.*” E11 de bu kavramların doğrudan kullanıldığı metinlerin seçilmesi gerektiğini “*Eşitliği, adaleti, özgürlüğü, hoşgörüyü, insan haklarını işleyen metinler olmalı*” sözleriyle belirtmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Metinlerin öğrencilerin düzeyine uygun olması ve öğrencilerin çıkarım yapmalarına olanak sağlaması gerektiğini belirten K48 bu görüşünü “Metinler tabii ki öğrencinin seviyesine uygun olmalı. Kendilerinin çıkarım yapmalarını, düşüncülerini sağlamalı. Yani, kendi kafalarında kendilerine özgü ancak aslından uzaklaşmadan değerlendirme yapabilmelerini sağlamalı.” sözleriyle dile getirmiştir. E6 ve K29 kodlu katılımcılar metinlerin tek tip ve yönlendirici olmamalarına değinmişlerdir. “tek tip olmayan sadece siyah veya beyaz olmayıp gri renkleri de barındıran karakter, tip ve olay içermeli”(E6). “Metinler direkt bir mesaj vermemeli demokrasi hakkında. Öğretmen rehberliğinde, sorularla, metni irdelenerek, metni sorgulayarak öz düşünceye ulaşılmalı, öğrenciler düşünmeye sevk edilmeli.” (K29)

Öğretmen adaylarından K34 metinlerin günlük yaşamla bağ kurucu olmasına ve somutlaştırılmasına vurgu yaparak bu görüşünü şöyle ortaya koymuştur: “Günlük hayattan örnekler olmalıdır. Hak, hukuk, eşitlik, adalet, demokrasi zaten yeterince soyut kavramlardır. Bunları örnek olaylar şeklinde yansıtmak bu tür kavramları daha da somutlaştıracaktır.”

Araştırmada yedinci soru olarak öğretmen adaylarına “Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yardımcı olabileceğini düşündüğünüz öğretim yöntemleri hakkında neler düşünüyorsunuz ve bu yöntemler öğrenme- öğretme sürecinde nasıl kullanılabilir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yardımcı olabilecek öğretim yöntemlerine ilişkin görüşleri ve frekans dağılımları Çizelge 7’de görülmektedir.

Çizelge 7. Öğretmen Adaylarının” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yardımcı olabileceğini düşünülen öğretim yöntemleri ve bu yöntemlerin öğrenme- öğretme sürecinde kullanım durumu	f
Tartışma	27
Drama / canlandırma	14
Altı şapkalı düşünme tekniği	14
Beyin fırtınası	13
Grup çalışması	10
Örnek olay	9
Sezdirme yoluyla/ buluş yoluyla /keşfederek/ gizil öğrenme	8
Soru cevap yöntemi	4
Halka yöntemi	4
Görsel kaynaklardan yararlanma	4
Etkin öğrenme	2
Gezi- gözlem yaptırma	2
Hikâye yöntemi	2
Her yöntem kullanılabilir./ birçok yöntem kullanılabilir.	2
Video izletme	1
Herkesin konuşup yazmasına izin verici bir yöntem	1
Vızıltı grupları	1
Çoklu zekâ	1
Yaratıcı düşünme	1
Problem çözme	1
Yaparak yaşayarak öğrenme	1
Akran öğretimi	1
Yapılandırmacı yaklaşım	1
Konulara ilişkin söyleşi, konferans verme	1
Top sende tekniği	1
Proje	1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Alan yazında demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde farklı öğrenme-öğretme yaklaşımlarının ya da yöntem ve modellerinin işe koşulmasının etkili olabileceği belirtilmektedir. Çizelge 7’de görüldüğü gibi sınıf öğretmeni adaylarının algılarına göre Türkçe dersinde demokratik kültür bilincini geliştirmek için yararlanabileceklerini belirttikleri öğretim yöntemlerinin başında tartışma (27) gelmektedir. Bunu sırasıyla canlandırma/drama (14) altı şapkalı düşünme tekniği (14), beyin fırtınası (13) ve grup çalışması (10), örnek olay (9), sezdirme yoluyla öğrenme (8) izlemiştir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından K42 bu soruyu “*tartışma yöntemi kurallara uyma, karşısındakinin görüşlerine saygı duyma gibi davranışların geliştirilmesinde yardımcı olur*” diyerek tartışma yönteminin karşısındakinin görüşlerine saygı duymayı da geliştirmeye yardımcı olacağını belirtmiştir. Drama/canlandırma tekniğini vurgulayan öğretmen adaylarından K48 kodlu aday hedef kitlenin özelliklerinden dolayı bu tekniğin etkili olacağını şu sözleriyle savunmuştur: “*Dramanın çok etkili olabileceğini düşünüyorum. Çünkü drama “mış” gibi yaparak birçok rol oynayabilme fırsatı verir. Zaten öğrencilerimizin yaşları oyun oynamaya elverişli olacağı için dramayla çok iyi kavrayacaklarını düşünüyorum.*”. Benzer biçimde E6 da “*Drama kullanıp öğrencileri karşı olduğu veya desteklemediği durumların içine sokmak.*” sözleriyle drama tekniğini seçme nedenini ortaya koymuştur. Öğretmen adayları tarafından vurgulanan bir diğer öğretim tekniği de altı şapkalı düşünme tekniği olmuştur. Öğretmen adaylarından E10 bu teknik ile öğrencilerin görüşlerini daha rahat ifade edeceğini şu sözlerle belirtmiştir: “*...öğrenciler fikirlerini şapkalar yoluyla daha rahat ifade edebilirler.*”. Benzer biçimde E17 de bu tekniği şöyle savunmuştur: “*hem kendilerini başka fikirler yerine koyup düşüncelerinde hem de diğer fikirlere saygı göstermelerinde çok etkili olacaktır.*” Bir diğer öğretmen adayı E18 grupla öğretimin etkili olacağını belirtmiştir. “*...grupla öğretim olabilir. Heterojen gruplar şeklinde olursa, kaynaşmalar sağlanabilir. Grup ödevleri olabilir.*” Soru cevap tekniğini ve tartışma yönteminin farklı amaçlarla yararlanılabilecek yöntemler olarak gören K29 bu konuda şöyle demiştir: “*Soru- cevap ve tartışma yöntemi uygun olabilir. Düşünmeye olanak vermek için soru cevap kullanmak etkili olacaktır. Tartışma yöntemi de belli bir bakış açısı kazandırmak adına iyi bir yöntemdir.*”

Araştırmanın 8. sorusu “*Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde yaşanabilecek sorunlara ilişkin ne düşünüyorsunuz?*” sorusudur. Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirme konusunda yaşanabilecek sorunlara yönelik öğretmen adaylarının aktardıkları görüşler ve bu görüşlerin frekans dağılımları Çizelge 8’de görülmektedir.

Çizelge 8. Öğretmen Adaylarının “Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde yaşanan sorunlara ilişkin ne düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Türkçe Dersinde Demokratik Kültür Bilincinin Geliştirilmesine İlişkin Yaşanan Sorunlar	f
Sorun olmaz	21
Demokratik olmayan aile ve çevreden gelen öğrencilerin olması	17
Öğrencilerin özelliklerinden kaynaklanan sorunlar	16
Öğretmenin davranışlarından kaynaklanan sorunlar	8
Anadili sorunu	4
Sınıfların kalabalık olması	1
Tartışma konularının uzaması	1
Okulun vizyonundan kaynaklanan sorunlar	1

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Çizelge 8’de de görüldüğü gibi, görüş belirten öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde yaşanabilecek sorunların başında demokratik olmayan aile ve çevreden gelen öğrencilerin olması (17) görüşü gelmektedir. Bunu öğrencilerin özelliklerinden kaynaklanan sorunlar (16), öğretmen davranışlarından kaynaklanan sorunlar(8) izlemiştir. Görüldüğü gibi, bu görüşlerin yanı sıra herhangi bir sorun yaşamayacağını ya da böyle bir sorunla karşılaştığında kolaylıkla çözüm üretebileceğini belirten öğretmen adayları da (21) bulunmaktadır.

Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde karşılaşılabilecekleri sorunlara ilişkin görüş belirten öğretmen adaylarından K3 “*Evde yeterince söz hakkı verilmeyen öğrenci, okulda da arkadaşlarına saygılı olmaz, söz almaz, uygun olmayan davranışlar sergiler. Aile eğitimi de yapılmalı.*” sözleriyle bu sorunun kaynağı olarak çocuğun aile ortamında karşılaştığı davranışları dile getirmektedir. K12 de bu konuda çevreyi ve aileyi birlikte ele almakta ve görüşlerini şöyle ortaya koymaktadır: “*En büyük sorunumuz çevre olacaktır. Çevrenin demokrasiye bakışı, uygulama şekli farklı olacaktır. Bir bölgede demokrasi eğitimi daha rahat verilebilirken, başka bir yerde daha zor olabilir. Tabi ki bu konuda aile de çok önemlidir.*” Öğretmen adaylarından K4 de bu konuya ilişkin yaşayacağı sorunu çevreden kazandığı davranışlara ve bu davranışları değiştirmenin zorluğuna bağlamaktadır: “*Bazı öğrencilerin geldiği çevreden dolayı birtakım düşünceleri olabilir ve bunları değiştirmek sorun olabilir.*” K46 da benzer görüş belirtmiştir: “*Öğrencinin ailesinden-çevresinden getirdiği demokrasiye ve insan haklarına uymayan düşünceler demokratik kültür bilinci oluşturmaya engel olabilir.*”

Öğretmen adayları demokratik kültür bilinci geliştirmede öğrencilerden kaynaklanan sorunlar olarak *bencillik, ön yargılı olmak, kurallara uymamak, uyum sağlayamamak gibi özellikleri dile getirmişlerdir. K6 “Bizim ilgileneyeğimiz yaş grubundakiler, benmerkezcilikten yeni yeni kurtulmaya başladıklarından onların empatik düşünmelerini sağlamada zorlanabilirim.” E16 “Konuşup yazarken bencillik sorun olabilir.” K44 “Öğrencilerin birbirlerine saygı göstermeleri konusunda sorun yaşayacağımı düşünüyorum, çünkü bu dönemdeki çocuklar bencil düşünüyor.” K31 “Öğrencilerin demokrasi kavramını algılamakta zorluk yaşayabileceklerini, ayrıca günlük hayatta karşılaştıklarıyla derste öğrendiklerinin çelişmesi üzerine uyum problemi yaşayabileceklerini düşünüyorum.” K32 “Günlük yaşamda karşılaştıklarıyla derste uyum sorunu olabilir.”*

Öğretmen adayları demokratik kültür bilinci geliştirmede öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar olarak öğretmenin önyargılı olması, uygun öğretim yöntemlerini bilmemesi, düzeye uygun etkinlikler hazırlayamaması, sınıf yönetiminde demokratik bir tutum sergileyememesi gibi sorunlara değinmişlerdir. E8 “*Kendimiz demokratikliği tam yaşayamazsak öğrencilerde tereddüte düşüp yanlış anlamalara yol açabiliriz.*”

Öğretmen adaylarından bazıları (K20, K15) sınıftaki öğrencilerin Türkçe bilememe durumunda sorun yaşayabileceklerini belirtmişlerdir. K20 bu görüşü “*Dil sorunu belki iletişim kurma becerisini sınırlayabilir.*” sözleriyle ifade ederken K15 de “*Kendi dilinin Türkçe olduğunu kabul etmeyen farklı azınlıklarla karşılaşılabilir(Kürt)*”. Biçiminde görüşünü belirtmiştir.

Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine yönelik herhangi bir sorunla karşılaşmayacaklarını düşündüklerini belirtenler öğretmen adaylarından K22, K29, K30, E7 “*Sorun olacağını düşünmüyorum*” diyerek düşüncelerini dile getirmişlerdir. K57 de “*Nasıl bir sorunla karşılaşırım bilmiyorum ama karşılaştığım sorunlara çözüm üretebileceğimi düşünüyorum.*” diyerek karşılaşılabilecek sorunun üstesinden gelebileceğini vurgulamıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Araştırmada son olarak öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi konusunda yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri sorulmuştur. Öğretmen adaylarının konuya ilişkin verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 9’da görülmektedir.

Çizelge 9. Öğretmen Adaylarının “Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi konusunda yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi konusunda yaşanan sorunlara yönelik çözüm önerileri	f
Öğrencilere kendilerini özgürce ifade edebileceği ve kararlara katacağı sınıf ortamı yaratmalı	27
Öğretim tekniğine ve kullanılacak materyale dikkat edilmeli	18
Öğretmen model olmalı	17
Demokrasi, özgürlük, bağımsızlık gibi kavramlar kavratıcı metinler okutulmalı/ düzenlenmeli	13
Türkçe dersi diğer derslerle ilişkilendirilmeli	4
Öğretmen belli bir yeterlilikte olmalı/ eğitimini almalı	3
Günlük yaşamla ilişkilendirilmeli	1
Kazanımlar tekrar gözden geçirilmeli	1
Demokrasi ve kültür kavramını beraber vermeli	1
Demokrasi ve kültür kavramını küçük yaşta vermeli	1
Bu konuda eğitim almadığım için fikir yürütemiyorum.	1
Milli duyarlılığı, vatan sevgisini artıracak çözümler üretmeli	1
Dilekçe yazımına önem verilmeli	1
Bireysel görüşler öğrencilere dayatılmamalı	1

Bu konuda görüş belirten öğretmen adayları Çizelge 9’da da görüldüğü gibi, farklı çözüm önerileri belirtmişlerdir. Bunlar içinde öğretmen adayları tarafından en çok vurgulanan çözüm önerisi “öğrencilere kendilerini özgürce ifade edebileceği ve kararlara katacağı sınıf ortamı yaratmak” (27) önerisi olmuştur. Bu öneriyi uygun öğretim yöntemleri kullanmak (18), öğretmenin model olması (17), demokrasi ile ilgili çeşitli kavramları okuma metinleri yardımıyla öğrencilerin içselleştirmelerine olanak sağlamak (13) olmuştur.

Öğrencilere kendilerini özgürce ifade edebileceği ve kararlara katacağı sınıf ortamı yaratmak önerisinde bulunan öğretmen adaylarından K31 bu görüşünü “Öncelikle öğretmen-öğrenci etkili bir iletişime dâhil olmalıdır. Öğretmen öğrencilere özgürce konuşma alanları sunmalıdır.” sözleriyle dile getirmiştir. K34 ise görüşünü “Öğrencileri konuşmaya, düşünmeye bu kavramlar hakkında fikir sahibi olup bu fikirlerini dürüstçe savunmalarına izin vermek bir konuyu motomot işlemekten daha etkilidir diye düşünüyorum. Öğrencileri bu konularda araştırmaya yönlendirmek, fikirlerini sınıf ortamında savunmalarını istemek çok daha etkili ve önemlidir.” diyerek belirtmiştir.

Öğretmen adaylarının çözüm önerileri arasında ikinci sırayı alan “uygun öğretim yöntemleri kullanmak” önerisine yönelik görüş belirten öğretmen adaylarından E8 bu görüşünü “İlköğretim için oyun içerikli metinler, daha üst sınıflarda örnek olaylar üzerinden hedeflenen davranış kazandırılabilir.” sözleriyle dile getirmiştir. Bir diğer öğretmen adayı () bu görüşünü şöyle ifade etmiştir: “öğrenci doğruyu, yanlış kendi yaşayarak öğrenirse daha etkili bir öğretim olur.” K39 kodlu öğretmen adayı “Ezberci öğretimden tamamıyla öğrenci merkezli öğretime geçebildiğimizde bunun olabileceğini düşünüyorum.” diyerek günümüzde benimsenen öğretim yaklaşımlarının, özellikle yapılandırmacı yaklaşımın, temel dayanağını dile getirmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Öğretmenin model olması önerisinde bulunan öğretmen adaylarından E17 görüşünü şöyle ortaya koymuştur: “Öncelikle kendi yaşamımızla uygun bir model olunmalıdır.” Bu görüşe benzer biçimde K9 da “Sınıf içinde sık sık demokratik ortamlar yaratılmalı, öğretmen otorite olmaktan çok öğrencilere model olmalıdır. Öğretmen kendini ifade etmede, düşüncelerini söylemede model olursa öğrenciler de öyle olacaktır.” sözleriyle düşüncelerini belirtmiştir. Öğretmenin model olmasının önemini vurgulayan öğretmen adaylarından biri (K28) “ Örnek, model olmalıyız ki söylediklerimiz ve yaptıklarımız birbirini tutsun.” diyerek söz ile davranışın tutarlılığına değinmiştir.

Öğretmen adayları Türkçe dersinin temel araçlarından olan metinlerin demokratik kültür bilinci geliştirmede etkili olacağını ve bu yolla demokrasi ile ilgili çeşitli kavramları öğrencilerin içselleştirmelerine olanak sağlanabileceği görüşünü de dile getirmişlerdir. Öğretmen adaylarından biri (K21)bu konuda şunları söylemiştir: “Örnek okuma metinleri aracılığıyla doğrudan değil de dolaylı olarak bu bilinci kazandırabiliriz.”.

Öğretmen adaylarından (K33) kendilerinin bu konuda eğitim almalarının yararını vurgulamış ve “Öğretmen adayları daha iyi bir eğitim alıp daha bilinçli bir biçimde öğrencilere bunu Türkçe dersinde kazandırabilir. Ya da farklı görüşlerin olabileceğini, herkesin anlayışlı olup birbirlerinin yaşam tarzlarına saygılı olunması gerektiği ile ilgili paneller düzenlenebilir.” diyerek önerisini sunmuştur.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirmeye yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar alan yazınla birlikte ele alınmıştır.

Sınıf öğretmeni adayları demokrasiyi en çok kişilerin hak ve özgürlüklerine zarar vermeden özgür olmak, adalet ve eşitlik ve başkalarının haklarına saygılı olma kavramları ile ilişkilendirmişlerdir. Bu bulguyla benzer biçimde demokratik bireylerin özelliklerine ilişkin görüşlerini de başkalarının haklarına ve özgürlüklerine saygılı olmak biçiminde dile getirmişlerdir. İlgili alan yazın incelendiğinde araştırma bulgularıyla benzer biçimde bu değerlerin demokrasinin vazgeçilmezleri arasında sıralandığı görülmektedir (Yeşil, 2007; Demir, 2010). Sadık ve Sarı (2011) tarafından sınıf öğretmeni adaylarıyla gerçekleştirilen çalışmada benzer sonuçlara ulaşılmış, öğretmen adayları demokrasiyi genellikle eşitlik ve özgürlük kavramlarıyla açıklamışlardır. Sınıf öğretmeni adaylarının katılım, uzlaşma, özgür tartışma ortamı, açıklık, hoşgörü, çoğulculuk, farklılıklara saygı, hukuk devleti, sosyal devlet, şiddetten kaçınma, eleştirel düşünme ve ifade etme özgürlüğü gibi değerleri de demokrasinin tanımında kullanmaları demokrasiye ilişkin farkındalıklarının yüksek olduğu biçiminde değerlendirilebilir. Akın ve Özdemir (2009) tarafından yapılan araştırma bulguları da öğretmen adaylarının demokratik değerlerinin yüksek olduğu yönündedir. Yıldırım (1994), ise sınıf öğretmenlerinin tutum puanlarının yüksek olmasına karşın gözlem puanlarının daha düşük olmasını, öğretmenlerin tutumları ile davranışları arasında tutarsızlık olduğu biçiminde yorumlamıştır. Bu bulgu (Çankaya, Seçkin, 2004) tarafından yapılan çalışmadaki öğretmen adaylarının büyük bir kısmının demokratik değerlere yeterince sahip olmadığı bulgusu ile de çelişmektedir.

Öğretmen adaylarının çoğunluğunun “demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi” ifadesini “İnsanların demokrasinin olması gerektiğine inanmaları ve demokrasinin gereklerinin bilinip günlük yaşama yansması” biçiminde algıladıkları görülmüştür. Araştırmanın bu bulgusunun, Sever(1998) tarafından yapılan demokratik kültür bilinci tanımlaması ile benzerlik taşıdığı görülmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

Öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu Türkçe dersinin demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde etkili olabileceği biçiminde görüş belirtmişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına dayanarak, bireylerde demokratik kültür bilinci geliştirmede Türkçe dersinden etkin biçimde yararlanılabileceği söylenebilir. Ancak demokratik kültür bilinci geliştirmek için, genel mesleki bilgi yanında konunun öğretime ilişkin özel bilgi ve becerilere de gereksinim olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle sınıf öğretmen eğitimi programlarında Türkçe öğretimi kapsamında bireylerde demokratik kültür bilinci geliştirme öğretime ilişkin ders içeriğine yer verilebilir. Sınıf öğretmenleri adaylarının demokratik kültür bilinci geliştirme konusunda yeterli bilgi ve becerilerle donatılmaları, bilinçli ve istekli olmaları mesleki yaşamlarında demokratik ve çağdaş bireyler yetiştirebilmeleri açısından önem taşımaktadır.

Öğretmen adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde sınıf öğretmenin rolüne ilişkin görüşlerine bakıldığında, öğretmen adayları konuyla ilişkili en fazla düşüncelere saygılı olmanın model olarak gösterilmesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin demokratik değerlerin kazandırılmasında öncelikli rollerinin model olması bulgusu Kurtdede-Fidan(2009) tarafından yapılan araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Öğretmen adayları öğretmen olarak sınıfta katılımcı, özgür ve adil bir ortam yaratmanın demokratik kültür bilinci geliştirmedeki önemini de sıklıkla vurgulamışlardır.

Öğretmen adaylarının demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde Türkçe dersinde yararlanılacak metinlerin özelliklerine yönelik görüşlerine bakıldığında; öğretmen adayları en çok, metinlerin içeriğinin demokrasi, eşitlik, adalet, özgürlük, hoşgörü gibi insan hakları bilincini kazandırıcı nitelikte olması gerekliliğini vurgulamışlardır. Bu kitaplarda, haklarla ilgili şiirlere, anılara, günlüklere, fıkralara, romanlara; değişik zamanlarda ve yerlerde, hakların ve özgürlüklerin elde edilmesi için verilen mücadeleleri anlatan eserlere yer verilebilir. Türkçe ders kitaplarına seçilen metinler, çocukları hakları konusunda bilinçlendirmede önemli bir rol oynayabilir (Sever, Kaya ve Aslan, 2006). Bu metinlerin insan haklarını, farklı bakış, düşünce ve inançları, barış kültürünü, evrensel kültür değerlerini, çevreye saygıyı ve çeşitliğin zenginlik olduğunu vurgulayan yapıtlar olması, bu değerleri savunan bireyler kazanmak için önemli görülmektedir (Kepenekçi, 1999; Tarba-Ceylan, 2009).

Sınıf öğretmeni adaylarının algularına göre Türkçe dersinde demokratik kültür bilincini geliştirmek için yararlanabileceklerini belirttikleri öğretim yöntemlerinin başında tartışma yöntemi gelmektedir. Araştırmalar demokratik kültür bilincinin gelişmesinde tartışma becerilerinin gözlenerek ya da yaşanarak öğrenilebileceğini göstermektedir (Yeşil, 2007; Levin, 1998). Bu bağlamda dil öğretiminde, sınıf içi etkileşime dayalı çoklu stratejilerden oluşan etkileşimli dil öğretim modeli, hem dilsel becerilerin geliştirilmesinde hem de farklı sınıf ortamları düzenleyerek öğretimin zenginleştirilmesinde etkili olabilir (Oczkus, 2003). Bunun yanı sıra, araştırma bulgularıyla örtüşen bir biçimde, Wolk'un (2004) da belirttiği gibi sınıf içi etkileşimler tekdüze olmayıp öğretmenin pek çok farklı role bürünmesini gerektiren bir etkileşim ortamı olması nedeniyle öğrenci merkezli bir yaklaşımla öğrencilerin farklı durumlarda farklı tutumları gözlemleyebilecekleri bir sınıf ortamı, demokratik kültür bilincinin gelişiminde önemli olabilir. Sonuç olarak, demokratik kültür bilincinin geliştirilmesine dönük öğretim yöntemleri; çok uyarınlı, bireylere demokratik değerleri görme ve yaşama olanağı sağlayan yöntemler olmalı ve eğitimde yöntem çeşitliliği temel ilke olarak benimsenmelidir.

Araştırmada görüş belirten sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesinde yaşanabilecek sorunların başında demokratik olmayan aile ve çevreden gelen öğrencilerin olması görüşü gelmektedir. Sever (2009) de araştırma bulgularıyla örtüşen bir biçimde, küçük yaştan itibaren çocukların duygu dünyasını geliştirme, soran, sorgulayan insan yetiştirme çabası ile özgür düşünebilen insan yetiştirmenin olanaklı olduğunu vurgulamaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

Sınıf öğretmeni adayları Türkçe dersinde demokratik kültür bilincinin geliştirilmesi konusunda yaşanan sorunlara yönelik farklı çözüm önerileri belirtmişlerdir. Bunlar içinde öğretmen adayları tarafından en çok vurgulanan çözüm önerisi “öğrencilere kendilerini özgürce ifade edebileceği ve kararlara katacağı sınıf ortamı yaratmak” önerisi olmuştur. Farklı kültürel alt yapıyla sınıfa gelen öğrencilerin farklı görüşlerle aynı konuyu tartışmaları sınıf içi etkileşime bir zenginlik katabilir. Bu noktada, Mantle-Bromley ve Foster (2005), katılımcıların görüşleriyle paralel biçimde, öğretmenlerin öğrencilerin farklı bakış açılarıyla sınıf içi etkileşime katılmalarını sağlayıcı, farklı düşüncelerin ardındaki nedenleri ortaya çıkarıcı, öğrencilere metnin örtük iletilisini sorgulayıcı ve nihayetinde de kendilerini ve başkalarını anlamalarını yardım edici bir rol üstlenmeleri gerektiğini savunmaktadır.

Öğretmen adaylarının kendilerinin demokratik kültür bilinci geliştirmeye yönelik eğitim almaları önerisi Kayabaş (2011) tarafından yapılan araştırma bulgularına dayalı olarak getirilen “öğretmen adayları demokrasi bilincinin oluşturulabilmesi için bilimsel toplantılar yapılarak (konferanslar, paneller vb) hem demokrasi ilkeleri hem de, bu ilkeler doğrultusunda demokrasi bilincinin oluşturulması gerekir.” önerisi ile örtüşmektedir.

Araştırma sonuçlarında elde edilen verilerden hareketle şu önerilerde bulunmak olanaklıdır:

- Eğitim fakültelerindeki Türkçe öğretimine yönelik derslerin program içerikleri demokratik kültür bilinci geliştirmeye dönük olabilir.
- Öğretmen adaylarına Türkçe dersinde demokratik kültür bilinci geliştirme alan bilgisi hem kuramsal hem de uygulamalı etkinliklerle kazandırılabilir.
- Türkçe ders kitaplarındaki metinler demokratik kültür bilinci geliştirme açısından araştırılabilir.
- Türkçe dersinde dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik etkinlikler demokratik kültür bilinci geliştirme açısından incelenebilir.
- Çocuklara yönelik yapıtların demokratik kültür bilinci geliştirmeye dönük katkıları araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- AKIN, U. VE ÖZDEMİR, M. (2009). Öğretmen Adaylarının Demokratik Değerlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Eğitim Bilimleri Fakültesi Örneği, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42- 2, 183-198.
- AKPINAR, B., TURAN, M. (2004). Avrupa birliğine uyum sürecinde ilköğretim öğretmenlerinin demokrasi ve demokrasi eğitime bakış açısı. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20-21 Mayıs 2004 Bildiriler. Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını.386-396
- ASLAN, C. VE KARAMAN-KEPENKÇİ, Y. (2008). Human Rights Education: A Comparison of Mother Tongue Textbooks in Turkey and France. *Mediterranean Journal of Educational Studies*, 13(1): 101–124.
- BACANLI, H. (1999). *Duyuşsal Davranış Eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- BARBER, B. R. (1998). *A passion for democracy: American essays*. New Jersey: Princeton University Press.
- ÇANKAYA, D., SEÇKİN, O. (2004). Demokratik değerlerin benimsenmesi açısından öğretmen ve öğretmen adaylarının görüş ve tutumları. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20-21 Mayıs 2004 Bildiriler. Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını. 461-466.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

- DAVİS, M.H. (2010). Practicing Democracy in the NCLB Elementary Classroom. Master tezi. School of Education and Counseling Psychology Dominican University of California. ABD.
- DEMİR, M. K. (2010). Dört yıl arayla ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergileme sıklığına ilişkin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* (8)1, 21-40.
- DEMOULİN, D.F., KOLSTAD, R. (2000). Assessing the gains of behavioral dynamics essential for success in democracy for teacher education students. *College Student Journal*. 34 (3), 417 - 424.
- DEWEY, JOHN (1996). *Demokrasi ve Eğitim*, (Çev.: M. Salih Otaran),Başarı Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- DİLEKMEN, M. (1999). *Grupla psikolojik danışmanın öğretmen adaylarının demokratik tutum ve empatik beceri düzeylerine etkisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- DOĞANAY, A., ÇUHADAR, A., SARI, M. (2004). Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin demokrasi anlayışlarına ilişkin algılarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20 - 21 Mayıs 2004 Bildiriler. Onsekiz Mart Üniversitesi Yayını. 362 - 373.
- EDWARDS, E.(2010). The Butterfly Effect: Democratic Classrooms in elementary education. Master Thesis. The Evergreen State College.
- GÖMLEKSİZ, M. N. VE KAN, A. Ü. (2008). Eğitim Fakültesi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarına Kayıtlı Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 178 (1), 44-64.
- GÜMÜŞ, N. (2002). Demokratik Eğitim -Toplumsallaşmış Bireyin Yetiştirilmesi- Planlama Dergisi,42.yıl Özel Sayı, s.165-178.
<http://ekutup.dpt.gov.tr/planlama/42nciyil/gumusn.pdf>
- GÜRŞİMŞEK, I. VE M., GÖREGENLİ. (2004). Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerde Demokratik Tutumlar, Değerler ve Demokrasiye İlişkin İnançlar, *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, 20-21 Mayıs, Çanakkale.
- INGLİS, P. (2003). Strong democracy in a new writing workshop classroom. *Master thesis*. The University of British Columbia.
- KARADAĞ, E., BALOĞLU N., YALÇINKAYALAR, P. (2006). İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Demokratik Tutumları ile Öğretmenlerin Demokratik Değerleri Üzerine İlişkisel Bir Araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (12), 65-82.
- KARAHAN, T. F., SARDOĞAN, M. E., ÖZKAMALI, E. VE DİCLE, A. N. (2006). Öğretmen Adaylarında Demokratik Tutum, Nevrotik Eğilimler ve Kendini Gerçekleştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 149-158.
- KARAMAN-KEPENEKÇİ, Y. (2000). İnsan Hakları Eğitiminde Diğer Derslerden Yararlanma (Genel Lise Örneği). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(1):163-182.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

- KARAMAN-KEPENEKÇİ, Y. (2006). A Study of University Students' Attitudes toward Children's Rights in Turkey. *The International Journal of Children's Rights*, 14 (3), 307-319.
- KAYABAŞI, Y. (2011). Öğretmen Adaylarının Davranışlarının Demokratik Sınıf Ortamı Açısından Değerlendirilmesi, *GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 31, Sayı 2 (2011)* 525-549
- LEVİN, B. (1998). The Educational Requirement for Democracy. *Curriculum Inquiry*, 28 (1), 57-79
- MANTLE-BROMLEY, C.; FOSTER, A. M. (2005). Educating for Democracy: The Vital Role of the Language Arts Teacher. *English Journal*; 94, 5,
- OKÇABOL, R. VE GÖK, F. (1998). *Öğretmen Profili Araştırması*. Ankara: Eğitim-Sen Yayını.
- ROWLAND, S. (2003). Teaching for Democracy in Higher Education. *Teaching in Higher Education*, 8 (1), 89-101.
- SARI, M. (2007). Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek "Okul Yaşam Kalitesi"ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SADIK, F. ve SARI, M. (2011). Öğretmen adayları ve demokrasi: Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi algılarının metaforlar yoluyla değerlendirilmesi, *10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu* Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi.
- SELVİ, K. (2006). Developing a Teacher Trainees' Democratic Values Scale: Validity and Reliability Analyses. *Social Behavior and Personality*, 34 (9), 1171-1178.
- SEVER, S. (1998). Demokratik kültür bilinci edinimi sürecinde dil ve edebiyat öğretimi, *Türkiye'de ve Dünya'da Ana Dili Eğitimi Sempozyumu- Bildiriler*, AÜ TÖMER Dil Merkezi, Ankara.
- SEVER, S. (2007) Okuma Kültürü Edinme Sürecinde Türkçe Öğretiminin Sorumluluğu, *Okuma Kültürü ve Okullarda Uygulama Sorunları Toplantısı*. Ankara: MEB, s.108-126.
- SEVER, S. (2009). Çocuk ve Okuma Kültürü.
<http://ulusalegitimdernegi.blogspot.com/2009/05/cocuk-ve-okuma-kulturu.html>
- SMİTH, T. B. (2007). Democratic writing pedagogy and the southern nevada writing Project . Nevada Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- ŞİMŞEK, U., DOYMUŞ, K., ŞİMŞEK, Ü., ÖZDEMİR Y. (2006) Lise Düzeyinde Eğitim Gören Öğrencilerin Demokratik Tutumlarına İşbirlikçi Öğrenme Yönteminin Etkisinin İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1),
- TAÇMAN, M. (2006) İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları, *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 1, 1, s.30-46.
- TARBA-CEYLAN, D. (2009). "İlköğretim Türkçe, Lise Türkçe ve Edebiyat Kitaplarında İnsan Hakları İhlalleri ve Sorunları" G. Tüzün (ed.) Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları II içinde, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 275-290.
http://www.tarhvakfi.org.tr/dkih/dkih_tarama_sonuclari_kitabi.asp
- WOLK, S. (2004). Using Picture Books to Teach for Democracy, *Language Arts*, 82 (1), 26-35.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/13 Fall 2013

-
- YEŞİL, R. (2004). İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Yöntem, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 35–41.
- YEŞİL, R., (2001). İlköğretim Düzeyinde Okul ve Ailenin Demokratik Davranışlar Kazandırmadaki Etkisi, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- YEŞİL, R., Aydın, D. (2007). Demokratik Değerlerin Eğitiminde Yöntem ve Zamanlama. *TSA Dergisi*, 11(2),
- YILDIRIM, A VE ŞİMŞEK H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Kitabevi, Ankara.
- YILDIRIM, L. (1994). İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları ile Öğrencilerin Demokratik Davranışları Arasındaki İlişkilerin Saptanması. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/ 13 Fall 2013

